هەندێک بیرەوەریی خۆم

ئەم کەسایەتییانەی بۆکانم چۆن دیون؟ (بەشی ٥)

١٤. محەممەد ئەشعەری

کاک محەممەد تەمەنی چەند ساڵێک لە من زیاتر بوو. کوڕە هەژارێک، کە بە هیممەت و بە زەحمەت دەرسی خوێند بوو وخۆی پێ گەیاندبوو. ئەوەندەی لەبیرم بێت ساڵانێکی زۆر لەگەڵ کاک عەلی زیایی و کاک عومەری قزڵجی دۆست بوو و پێکەوە بە ناوشاردا پیاسەیان دەکرد. بەڵام درەنگتر کە بەرەو سیاسەت چووبوو، دۆستی دیکەی گرتبوون و کەمتر لەگەڵ ئەوان دەبینرا. ئەوی ڕاستی بێت، نازانم گۆڕانکاریی ژیان و ئاوێتەبوونی لەگەڵ سیاسەت کەی و چۆن و لە ژێر کارتێکەریی چ کەس و کەسانێکدا ڕوویدا بەڵام بێگومان پێگەی چینایەتییەکەی دەوری لەوەدا بینیبوو و وای لێکردبوو کە هۆگری دادپەروەری و یەکسانی بێت. دەزانم قانعی شاعیری لەبیر بوو کە لە سەردەمی کۆماری کوردستان دا بۆ ماوەیەک لەبۆکان ژیابوو و زۆرجاران باسی لێوە دەکرد. ئایا بیرەوەرییەکانی ئەو سەردەمە لە سەر ڕێبازی سیاسەتی ڕاگرتبوو یا چ هاندەرێکی دیکە کاری تێکردبوو، نازانم.

من کاتێک لە نزیکەوە ناسیم کە لە ساڵی ١٣٤٢ (١٩٦٣) دا لەگەڵ گەلێک مامۆستای قوتابخانەکانی موکریان بە تایبەت مەهاباد، ئێمەش تەبعید کراین. باسی ئەو تەبعید کرانە درەنگتر دەنووسم. وەک مامۆستای خەڵکی بۆکان، ئێمە سێ کەس بووین کە کەوتبووینە بەر شەپۆلی ڕاگوێزرانەکە: ئەو و کاک عەبدولواحیدی سەعیدی و من. ئەوان لە بۆکان مامۆستا بوون و من لە دەوروبەری سەقز. کاک محەممەد کەوتبووە شاروچکەی "دلیجان" ی سەر بە شاری 'مەحەللات' لە سەر ڕێگای تاران بۆ ئیسفەهان. کاک عەبدولواحید هەڵدێرابووە قەزوێن و منیش فڕێدرابوومە ئەراک.

ئەو، جارێک هات بۆ ئەراک بۆ لام، بەڵام من گەڕال بووم و زیاتر دەچووم بۆ لای ئەو. جارێکیش پێکەوە لەگەڵ ئەو و کاک عەبدولواحید بۆ گەڕان چووینە ئیسفەهان.[1]

کاک محەممەد ئەرکی سەرشانی لە ئێمە قورس تر بوو و هەمیشە لە خەمی کەس وکاریدا بوو کە لە بۆکان مابوونەوە، هەربۆیەش هەوڵی گەڕانەوەی بۆکانی دەدا، بەڵام کێ گوێی بۆ ئەو و ئێمە شل دەکرد! ڕۆژێکیان چووم بۆ لای، گوتی کابرایەکی بازاڕیی خەڵکی دلیجان گوتوویەتی ئەو مامۆستایە سوننیە، بۆ دەبێ لێرە دەرس بە منداڵی ئێمە بڵێتەوە. ئەوە دەرفەتێکی چاکە، شکایەتێک بنووسە و ناوی

[1] لەو سەفەرەدا بە هەڵکەوت توشی نەمر 'طه اقل الطلاب' بووین کە لەوێ، کاری دەکرد یا دەورەی سەربازیی دەبینی. ڕۆژێکی تەواو پێکەوە بووین- چ مرۆڤێکی لێهاتوو، چ ڕۆحێکی گەورە. دوای شۆڕشی ساڵی ٥٧ مەلا جینایەتکارەکانی ئێران کاک تەهایان چەند ساڵ لە زیندانی ئێڤین ڕاگرت و پاشان ئیعدامیان کرد، ئەو چەپکە گوڵە، هەروا سووک و هاسان هەڵوەری. یادی بەخێر بێت

۱۰ کەس ۱۲ کەسیشی لەخۆتەوە لێ زیاد بکە و بڵێ ئەو کابرا سوننیە نابێ لێرە بمێنێت، جا هەر لە ئەراکەوە بینێرە بۆ ئیدارەی فەرهەنگی دلیجان.

کە چوومەوە ئەراک، دانیشتم و دەستم کرد بە عەریزە نووسین! هەر لە شاوە تا وەزیر و وەکیل و وەزارەتی فەرهەنگ و ئیدارەی فەرهەنگی مەحەللات و دلیجان نامەم بۆ ناردن. نووسیبووم ئێوە چۆن وێراوتانە لە بن گوێی حەزرەتی مەعسوومەی قوم دا، سوننیەکی لەعینی واوا بکەنە مامۆستای منداڵەکانمان کە لەڕێیان لابدات و کافریان بکات! ئیتر لەو شتانە زۆر. ئینجا نووسیم ئەگەر لە ماوەی هەفتەیەکدا ئەو مەلعوونە ڕانەگوێزن و پاکی نەکەنەوە، دووکان و بازاڕ دادەخەین و چی و چی دەکەین. ئیمزا، الحقیر فلان و کەربەلایی فیسار و حاجی کێ و مەشەدی کێ!

ڕۆژی جومعەی دوایی چوومەوە بۆلای. گوتی هەتیو ئەوە چیت کردووە؟ ڕەئیسی فەرهەنگ بانگی کردووم گوتوویەتی تۆ پێشتر داوات کردبوو لێرە رابگوێزرێیت، ئێستا وەرە با بتنێرم بۆ هەر شارێک پێت خۆشە جگە لە کوردستان. دەیگوت گوتوومە نەخێر پەشیمان بوومەتەوە ئێستا نامەوێت بڕۆم! دەیگوت ڕەئیسی فەرهەنگ کەوتبووە پاڕانەوە نەخێر بە کێ و کێ من رازیم، تەنانەت ئەگەر بتەوێ دەتنێرمە خودی تاران! لە من ئیسرار ولەو پاڕانەوە، بابە وەڵڵا بیللا ناتوانم بتنێرمەوە کوردستان، ئەوە لە دەستی مندا نییە، هەرکوێیەکی دیکەت دەوێ دەتدەمێ، ئاخری بە لالووتێکەوە قەبووڵم کرد بچمە تاران کە هەفتەیەک پێشتر دەیگوت مەحاڵە و ناگونجێت! کاک محەممەد لە ماوەی چەند ڕۆژدا بە بێ تەشریفاتی ئیداری، نێرڕایە تاران و لە ڕۆژهەڵاتی شارەکە ناوچەی کۆکاکۆلا دامەزرا! موعجیزەی حەزرەتی مەعسوومە بوو یا قەڵەمی منی نامەعسووم، یا بیری تیژی کاک محەممەد، ئیتر خوا دەزانێت!

دوای ساڵێک منیش لە ئەراکەوە ڕاگوێزرامە "شەهر ڕەی" و ماڵم لە تاران گرت. زۆر هەفتە ڕۆژانی هەینی دەچوومە ماڵیان و سەرودڵم دەگرتن. هاوسەری کاک محەممەد، ملووک خانمی هۆشمەند خەڵکی سەقز و خزمی ئێمە بوو، خانمێکی جێگەی ڕێز. لەو ساڵانەدا زۆری زەحمەت بۆ کێشام. ئەودەم تاقە یەک منداڵیان بوو. جارێکیان ڕاگەیێنرابوو مامۆستایانی قوتابخانەکانی تاران اعتصاب بکەن و لە بەر دەمی مەجلیسی شورا لە مەیدانی بەهارستان کۆببنەوە. من چووم. کاک محەممەدیش کوڕەچکۆلەکەی لە باوەشدا، هات. خەڵک کەم بە دەم بانگەوازەکەوە هاتبوون و زیاتر مامۆستایانی کوردی تاران هاتبوون! چووین بۆ بەردەرگای وەزارەتی فەرهەنگ لەو نزیکانە، هەندێک هەراهەراشمان کرد، هیچ نەبوو لەبەر ئەوەی خەڵکەکە کەم هاتبوون.

کاک محەممەد لەگەڵ نەمر سەروان عەبدوڵڵا ئەفشین فەرماندەی دواتری "هێزی بەیان" ی حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێراندا دۆستایەتی و هاتوچۆی هەبوو. ئەویش ئەودەمانە لە تاران دەژیا، گروهبانی ئەرتەش بوو و دەرسی دەخوێند تا دیپلۆمی وەرگرت و لە سەردەمی پەهلەویدا بوو بە ئەفسەر. کاک محەممەد دەوری بینی لە ڕاکێشانی ئەفشینی نەمر بەرەو سیاسەت. وابزانم ئەودەم ناسناوی شتێک بوو وەک عەرب زادە، کە دواتر گۆڕی کردی بە ئەفشین. منیش چەندجارێکم بینیبوو و سووکە دۆستایەتییەکمان هەبوو، بە کاک محەممەدی گوتبوو ئەوە ئەنوەر نییە جەوهەرە هێندە توند و تیژە!

دوای ماوەیەک کاک محەممەد گەڕایەوە بۆکان و من هاوینان کە دەچوومەوە بۆکان دەمدیت. هاتوچۆمان گەرم وگوڕ بوو. شیعر و چیرۆک و بابەتی کوردیمان دەست بکەوتایە دەماندا بە یەکتر.

هاوینی ساڵی ۱۳۵۲ چەند نامیلکەیەکی "ستارە سرخ" یان لە تاران پێدام، لە هاویندا بردمنەوە بۆکان و لەوێ دام بە چەندکەس خوێندیاننەوە، یەکیان کاکم بوو و ئەویتر کاک محەممەد، ناوی کەسەکانی دیکە ناهێنم. هەر ئەو نامیلکانە بوونە هۆی گیرانم لە پایزی ئەو ساڵەدا.

لە زیندان ناوی هیچ کەسێکم نەدرکاند و بەوە بەختەوەرم کە هیچکەس بە شوێن مندا نەگیرا. کاتێ دایکم لە زیندانی قزل قەلعە لەگەڵ نەمر قادری سالمی دا هاتە چاوپێکەوتنم، لە کاتی ماچ کردنیدا بە بن گوێیمدا سرتاند و گوتم ناوی کەسم نەبردووە. ئەو هەواڵە گەیشتبووەوە گوێی کاک محەممەدیش.

لە ماوەی ڕاپەڕینەکانی ساڵی ۱۳۵۷ دا کاک محەممەد لە بۆکان گەلێک هەڵسووڕاو بوو، گەرچی من لەبۆکان نەبووم بە چاو ببینم، بەڵام دەمبیستەوە لە خۆپیشاندان و کۆبوونەوەی مزگەوت و ساڵۆنی دەبیرستاندا چالاکی زۆری دەنواند. شەوێکیان سەعات ۲ ی بەیانی تەلەفونیان بۆکردم لەخەو هەستام کاک محەممەد بوو. گوتی من لە "جەمعییەتی زەحمەتکێشان" ەوە تەلەفون دەکەم هەندێک کۆرسمان بۆ لاوەکان داناوە دەمەوێ تۆ دەرسی مێژووەکەی بڵێیەوە. گوتم باشە جا بۆ بەم بەیانی زووە، گوتی دەبێ بەرنامەکان ئەمشەو ڕێک بخرێن و تەوا بێت. دواتر بەشداریی یەکەم دانیشتنم کرد و برادەرێکی ئازەریشم لە تەورێزەوە هێنا دەرسی فەلسەفە بڵێتەوە. بەڵام کابرا توودەیی بوو و جەمعییەت یا کۆمەڵەی زەحمەتکێشانیش مائۆئیست! دانوویان پێکەوە نەدەکولا و وابزانم کۆرسەکە وەستێنرا یا خود ئێمە وەلانراین و کەسانی دیکەیان بۆ کارەکە دۆزییەوە.

لەم یەک دوو ساڵەی داوییدا بیرەوەریی کەسێکم لە سەر ماڵپەڕی ڕۆژهەڵات – بۆکان خوێندەوە کە بەداخەوە ناوی نووسەرەکەیم لەبیر نەماوە. نووسەر، قوتابی کاک محەممەد ببوو و باسی هەڵوێست گرتنی سیاسی و دڵسۆزیی و پەیوەندی چاکی ئەوی لەگەڵ قوتابییەکان کردبوو. کاتێ ئەو لایەنەی ژیانی دەخەمە پاڵ ناسیاویی خۆم لە کاک محەممەد، دەگەمە ئەنجامی ئەوەی کە ئەو نەمرە لە عەینی هێمنی و بێدەنگیدا بورکانێکی خەبات و شۆڕش بوو و ئەوەندەی بزانم یەک لە کوڕەکانیشی لە ڕێگەی گەل دا شەهید بوو. یادیان بەخێر بێت!

ئەو بەڵگەیەی خوارەوە، نامەیەکە سەرۆکی ئیدارەی فەرهەنگ و ئەوقافی مەهاباد بۆ ئیدارەی کوللی فەرهەنگی ئوستانی ئازەربایجانی ڕۆژئاوا لە ورمێی نووسیوە و داوای کردووە قەباڵەیەک کە کاک محەممەد لە لای ئەوانی داناوە بنێرنەوە بۆی. من نامەکەم لەمێژ ساڵە لە لایە و وابزانم کاتێ دەچووم بۆ ورمێ کاک محەممەد پێیدام بیبەم بۆ ئیدارەی کولل بۆ کار و داواکارییەک.

وێدەچێت بۆ وەرگیران لە دانشسەرای عەشایری شاری ورمێ کە لە شوێنی دانشسەرای کەشاوەرزی ورمێ و بەگشتی بۆ لاوانی کورد دامەزرا بوو، زامنی مڵکییان لە کاک محەممەد وەرگرتبێت کە مەجبوور بێت دوای تەواو بوونی خوێندنەکەی لای کەم ۳ ساڵ وەک مامۆستای قوتابخانە کار بکات. لە نامەکەدا، ئیدارەی فەرهەنگی مەهاباد (دیارە لە سەر داوخوازیی فەرهەنگی بۆکان) بە ورمێی ڕاگەیاندووە کە ماوەی سێ ساڵەکە کۆتایی هاتووە و پێویستە سەنەدی ماڵەکە ئازاد بکرێت و بنێررێتەوە بۆ خاوەنی واتە کاک محەممەد. بە حیسابی ڕێکەوتی نامەکە، دەبێ کاک محەممەد لە پایزی ساڵی ۱۳۳۸ [۱۹۵۹] دا خوێندنی دانشسەرای عەشایەری ورمێی تەواو کردبێت و بە مامۆستایی وەرگیرابێت. وا بزانم ماوەی خوێندن لە دانشسەرای عەشایریش وەک دانشسەرای کەشاوەرزی و موقەددەماتی، دوو ساڵ بوو.

ناوی بنەماڵەیی کاک محەممەد، "ئەشعەری قورئان" بوو.

ئەوە کۆپی بەڵگە نامەکەیە:

شماره ....
تاریخ ....
پیوست ....

وزارت فرهنگ

اداره فرهنگ شهرستان مهاباد

ریاست اداره کل فرهنگ آذربایجان غربی رضائیه

محترما باستحضار میرساند آقای محمد اشعری قران ۲۹۸۶ک آموزگار
اینحوزه در تاریخ ۱۱/ ۸/ ۴۱ استخدام و در یازدهم آبانماه ۴۱
تعهد آموزگاری مشارالیه خاتمه یافته است خواهشمند است دستور فرمایند
سند وثیقه ملکی شماره ۱۲۹۸ که در موقع ورود بتحصیل بدانشسرای
عشایری رضائیه تحویل داده است جهت ابطال باین اداره ارسال
فرمایند — س

رئیس فرهنگ شهرستان مهاباد — محسن